

FAKTY — RELACJE — OPINIE

Kazimierz Marek

PROF. DR HAB. MED. ALEKSANDRA KUJAWSKA (1922–2007) — WSPOMNIENIE POŚMIERTNE

OBITUARY OF PROFESSOR ALEKSANDRA KUJAWSKA (1922–2007)

W dniu 7 kwietnia 2007 r. zmarła, po długiej chorobie, w wieku 84 lat Profesor Aleksandra Kujawska, wieloletni pracownik naukowy Kliniki Chorób Zawodowych Instytutu Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego w Sosnowcu oraz Śląskiej Akademii Medycznej, Członek Honorowy Polskiego Towarzystwa Medycyny Pracy.

Długo trzeba by przypominać Jej bogaty życiorys zawodowy i naukowy oraz wyliczać Jej zasługi i osiągnięcia. Urodzona w patriotycznej rodzinie lekarskiej, w Katowicach, tam w 1939 r. ukończyła pierwszą klasę Liceum Humanistycznego. Losy II wojny światowej przeniosły Ją najpierw do Rumunii, gdzie w 1940 r. uzyskała świadectwo maturalne w Polskim Liceum Ogólnokształcącym w Ploesti, a następnie do Jugosławii, gdzie w Zagrzebiu rozpoczęła studia medyczne, które kontynuowała w Rzymie i w Szkole Medycznej w Liverpoolu. W roku 1948 powróciła do Polski i w 1950 r. uzyskała dyplom lekarza w Akademii Medycznej w Krakowie.

Pracę zawodową rozpoczęła w 1950 r. w Katedrze Higieny Śląskiej Akademii Medycznej w Zabrze pod kierunkiem prof. Brunona Nowakowskiego, i równocześnie jako asystent Oddziału Chorób Wewnętrznych, przekształconym następnie w Klinikę Chorób Wewnętrznych i Zawodowych Śląskiej Akademii Medycznej, gdzie pracowała do 1967 r. pod kierunkiem prof. Witolda Zahorskiego. Brała czynny udział w organizacji tej kliniki i pierwszego w Polsce klinicznego oddziału chorób zawodowych. Równocześnie, od 1950 r. podjęła pracę w wymiarze pół etatu w Dziale Klinicznym Instytutu Medycyny Pracy w Przemysle Węglowym i Hutniczym, a od 1967 r. w pełnym wymiarze godzin, rezygnując z pracy w Śląskiej Akademii Medycznej.

W 1971 r. Instytut został przeniesiony do Sosnowca, a następnie zmienił nazwę na Instytut Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego. Po odbyciu stażu w Klinice Toksykologii w Paryżu, prof. Kujawska zorganizowała, jeszcze w czasie pracy w Zabrze, Ośrodek Leczenia Ostrego Zatrucia i była jego kierowniczką do roku 1983. W Instytucie w Sosnowcu pracowała, do czasu przejścia na emeryturę w 1996 r., jako zastępca kierownika Kliniki Chorób Zawodowych i kierownik Przychodni Chorób Zawodowych. Wiele pracy i umiejętności włożyła w organizację kliniki w Sosnowcu. Równocześnie, w latach 1983–1997 pracowała w niepełnym wymiarze godzin jako profesor i nauczyciel akademicki w Katedrze i Zakładzie Analityki Medycznej Wydziału Farmacji w Sosnowcu. Po przejściu na emeryturę pracę w Instytucie kontynuowała do końca 1998 r.

W czasie pracy w Klinice Chorób Wewnętrznych i Zawodowych Śląskiej Akademii Medycznej uzyskała I i II stopień specjalizacji w zakresie chorób wewnętrznych. Stopień naukowy doktora nauk medycznych uzyskała w 1952 r. na podstawie rozprawy pt. „Wartość zdjęć małoobrazkowych w rozpoznawaniu pylicy krzemowej”, a stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie chorób wewnętrznych i zawodowych w 1967 r. na podstawie rozprawy pt. „Zmiany w układzie oddechowym u spawaczy elektrycznych w świetle badań klinicznych i doświadczalnych”. W 1980 r. Rada Państwa nadała Jej tytuł profesora nadzwyczajnego.

Profesor Kujawska odbyła liczne staże w wiodących ośrodkach naukowych w Czechosłowacji, Francji, Wielkiej Brytanii, Danii i Włoszech, gdzie pogłębiała wiedzę z zakresu toksykologii i chorób zawodowych, w szczególności pylic.

Dorobek naukowy prof. Kujawskiej obejmuje około 120 pozycji, w tym 5 rozdziałów do podręczników. Są to przeważnie prace oryginalne, publikowane w recenzowanych czasopismach polskich i zagranicznych. W tym dorobku dominującą pozycję zajmuje problematyka pylic. Wyniki tych prac, o charakterze

epidemiologicznym, klinicznym i metodologicznym, wniosły cenne elementy do diagnostyki różnicowej pylic i ich odrębności w różnych środowiskach pracy. Szczególną wartość posiadają prace dotyczące pylicy górników kopalń węgla, oparte na dużym materiale i badaniach retro- i prospektywnych. W pracach tych dokonano oceny wartości wczesnych zmian radiologicznych dla rozpoznania pylicy i ich ewolucji. Unikalne w piśmiennictwie są wyniki badań dotyczące wpływu mechanizacji pracy na rozwój pylicy górników, oraz badania kohortowe przyczyn umieralności chorych na pylicę i historii naturalnej pylic. Całokształt badań dotyczący pylicy górników kopalń węgla umożliwił opracowanie kompleksowego systemu profilaktyki pylic w górnictwie. Inny kierunek zainteresowań naukowych prof. Kujawskiej związany jest z przewlekłymi zatruciami zawodowymi. Dotyczyły one badań pracowników narażonych na mangan, rtęć i ołów oraz pracowników hut aluminium, narażonych na glin, fluor, wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne i pole magnetyczne. Badania te pozwoliły określić wczesne objawy tych zatruc i wdrożyć odpowiednie metody profilaktyki. Do wymienionego dorobku naukowego należy dodać ponad 80 referatów wygłoszonych na zjazdach i kongresach krajowych i zagranicznych.

Profesor Kujawska brała czynny udział w pracach wielu komitetów, grup roboczych i rad naukowych. W szczególności należy tu wymienić prace nad nowe-

lizacją wykazu chorób zawodowych oraz prace w Międzynarodowym Zespole ds. Nowelizacji Standardu Radiologicznego Pylic powołanego przez Międzynarodowe Biuro Pracy. Pani Profesor była członkiem kilku towarzystw naukowych, polskich i zagranicznych, oraz pełniła różne funkcje w ich zarządach. Prowadziła aktywną działalność dydaktyczną w formie wykładów i ćwiczeń dla studentów Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego Śląskiej Akademii Medycznej oraz szkolenie podyplomowe dla lekarzy specjalizujących się w dziedzinie medycyny pracy. Była promotorem 5 przewodów doktorskich i recenzentem ponad 50 doktoratów, habilitacji i wniosków o nadanie tytułu profesora.

Za całokształt działalności została wyróżniona licznymi odznaczeniami, dyplomami uznania i nagrodami, w tym Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, nagrodą indywidualną i zespołową Ministra Zdrowia za działalność naukową. Polskie Towarzystwo Medycyny Pracy wyróżniło Ją tytułem Członka Honorowego.

Pani Profesor Aleksandra Kujawska w pełni angażowała się w pracę zawodową i naukową, tej działalności poświęciła całe swoje osobiste życie. Jej przyjaciele, współpracownicy i uczniowie mają żywo w pamięci wspólnie spędzone lata pracy. Pani Profesor była pomocna we wszystkich problemach, nie tylko zawodowych, ale i osobistych. Często korzystaliśmy z Jej mądrej rady. Trwale pozostanie w naszej pamięci.